

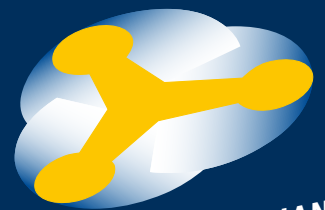

ONDER DE LOEP

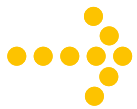

De West-Brabantse economie in 2007

Enquête Regionale BedrijfsOntwikkeling (ERBO)

KAMER VAN KOOPHANDEL
ZUIDWEST-NEDERLAND

Ontwikkeling West-Brabantse economie

West-Brabantse economie op stoom

De Nederlandse economie heeft een prima jaar achter de rug. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kwam de economische groei in 2007 uit op 3,5%. Dit is de hoogste groei in 7 jaar tijd. Nederland is in 2007 binnen de Europese Unie één van de koplopers.

Ook West-Brabant heeft zich opnieuw uitstekend ontwikkeld. De totale omzet in euro's nam in 2007 toe met 3,8%. Ondanks dit mooie resultaat ligt de groei wel onder de landelijke stijging en de toename van vorig jaar. Dit blijkt uit resultaten van het jaarlijkse ERBO-onderzoek waaraan dit jaar meer dan 2.200 West-Brabantse bedrijven hebben deelgenomen.

De lichte groeivertraging wordt vooral veroorzaakt door de export, waarvan de groei minder sterk doorzet dan in 2006. Het aantal investerende bedrijven zakt eveneens iets terug naar 57%. Het bedrijfsresultaat is daarentegen positief: 86%

van de West-Brabantse bedrijven is in 2007 winstgevend en het aandeel positieve rendementsbeoordelingen staat nog steeds op 69%. Werkgelegenheid gooit dit jaar hoge ogen. Het aantal West-Brabantse banen is in 2007 met 2,9% toegenomen. De banenmachine draait op volle toeren.

Ondernemers zien 2008 met getemperd optimisme tegemoet. Oorzaak hiervan is vooral de onzekerheid ten aanzien van de Amerikaanse economie (gevolgen kredietcrisis), evenals de ongunstige ontwikkeling van de olieprijs en de steeds duurdere euro. Het CPB heeft de verwachtingen voor 2008 naar beneden bijgesteld. Ook volgens de resultaten van de ERBO daalt het ondernemersvertrouwen. Dit is vooral het gevolg van minder hoog gespannen verwachtingen ten aanzien van de export. De vraag naar arbeid blijft ook in 2008 op een hoog niveau.

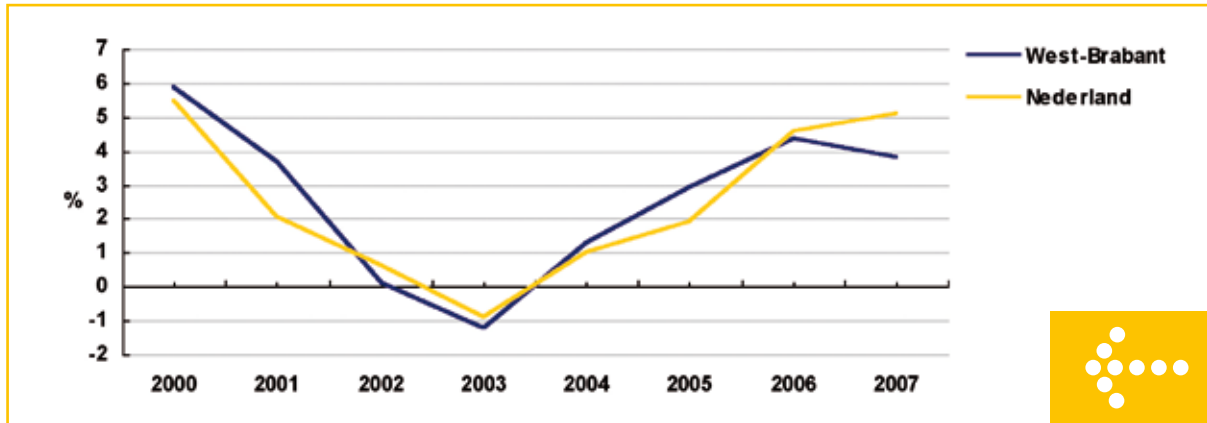
Opnieuw sterke groei omzet West-Brabant

De West-Brabantse economie heeft in 2007 een omzetgroei bereikt van 3,8%. Ondanks dit prima resultaat ligt de groei wel onder de landelijke stijging (+5,1%) en de groei van vorig jaar (+4,4%). Gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling komt de groei van het omzetvolume in West-Brabant uit op 2,7%. Ruim 35% van de West-Brabantse bedrijven heeft in 2007 meer omzet gedraaid dan een jaar eerder, 13% meldt een afname.

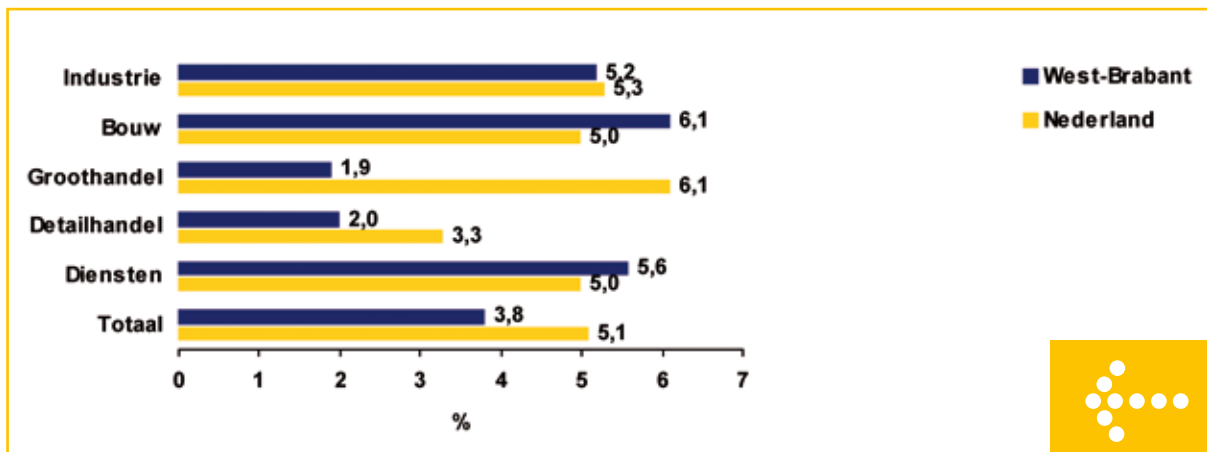
De omzetgroei wordt breed gedragen. De kleine tot middelgrote bedrijven groeiden gemiddeld met 4,0%. Grote bedrijven (meer dan 50 werkzame personen) zagen de omzet gemiddeld met 3,4% stijgen. Op

sectorniveau zijn er grote verschillen. Met een omzetgroei van 6,1% staat de West-Brabantse bouwsector bovenaan de lijst. De dienstensector scoort met een groei van 5,6% ook bovengemiddeld. Daarnaast draait de West-Brabantse industrie nog steeds op volle kracht (+5,2%). Detailhandel (+2,0%) en groothandel (+1,9%) dragen relatief minder bij aan de omzetstijging. Zij scoren ook onder het landelijk gemiddelde. Zij scoren ook onder het landelijk gemiddelde.

Toppers op brancheniveau zijn vooral de metaalindustrie (+9,2%) en voedings- en genotmiddelenindustrie (+8,0%). Binnen de dienstensector heeft de zakelijke dienstverlening de hoogste omzetstijging (+7,1%).

Figuur 1. Nominale omzetgroei in de periode 2000 - 2007

Figuur 2. Procentuele omzetgroei naar sector in 2007

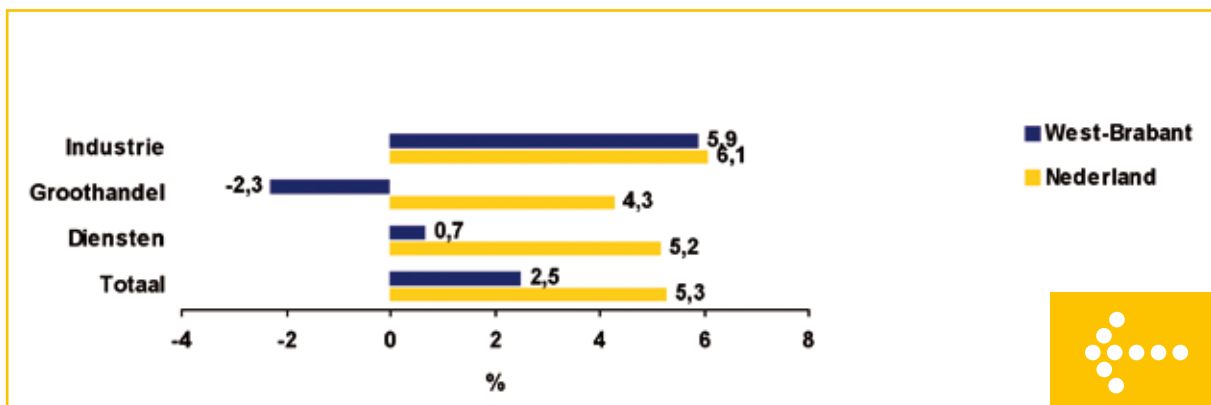
Export blijft achter bij landelijke ontwikkelingen

In 2007 heeft 17% van alle West-Brabantse bedrijven omzet gegenereerd in het buitenland. Het bedrijfsleven is daarmee relatief sterk internationaal georiënteerd. Ter vergelijking: landelijk exporteert 14% van de bedrijven. De West-Brabantse export groeide in 2007 met 2,5%. Dit is een duidelijke groeivertraging ten opzichte van 2006 (+6,2%). Ook blijft West-Brabant achter bij de landelijke ontwikkeling (+5,3%).

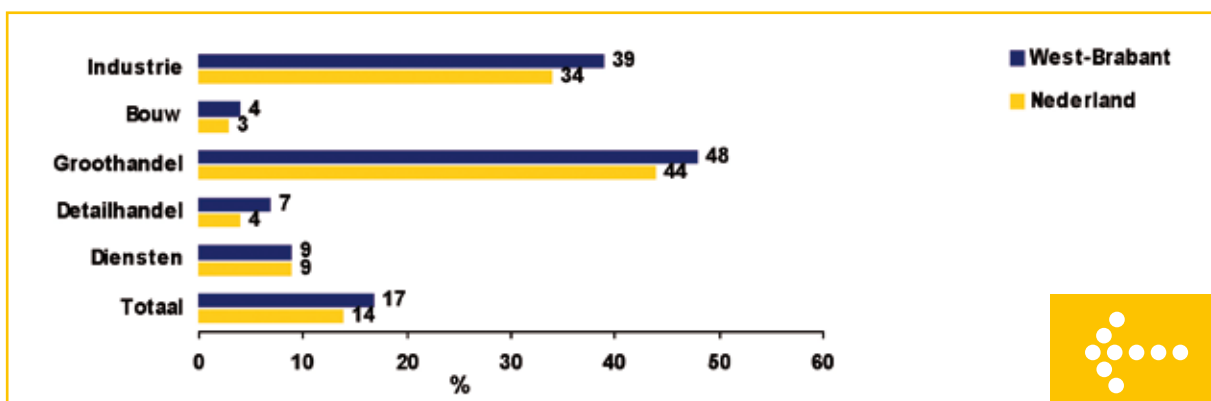
De stijging is voornamelijk te danken aan de grotere exportbedrijven. Zij hebben gemiddeld een exportgroei gerealiseerd van 4,7%. De kleinere

exportbedrijven (+0,6%) zorgen ervoor dat West-Brabant onder de landelijke groei uitkomt. In 2006 groeiden de kleinere exportbedrijven nog met 7,8%.

De groei van de export wordt vooral gedragen door de West-Brabantse industrie (+5,9%). De groothandel laat een daling zien (-2,3%) en ook de dienstverlening scoort matig (+0,7%). De groei binnen de industrie is vooral te danken aan de metaalindustrie (+12,8%) en de voedings- en genotmiddelenbranche (+9,8%).

Figuur 3. Exportgroei naar sector in 2007

Figuur 4. Aandeel exporterende bedrijven naar sector in 2007

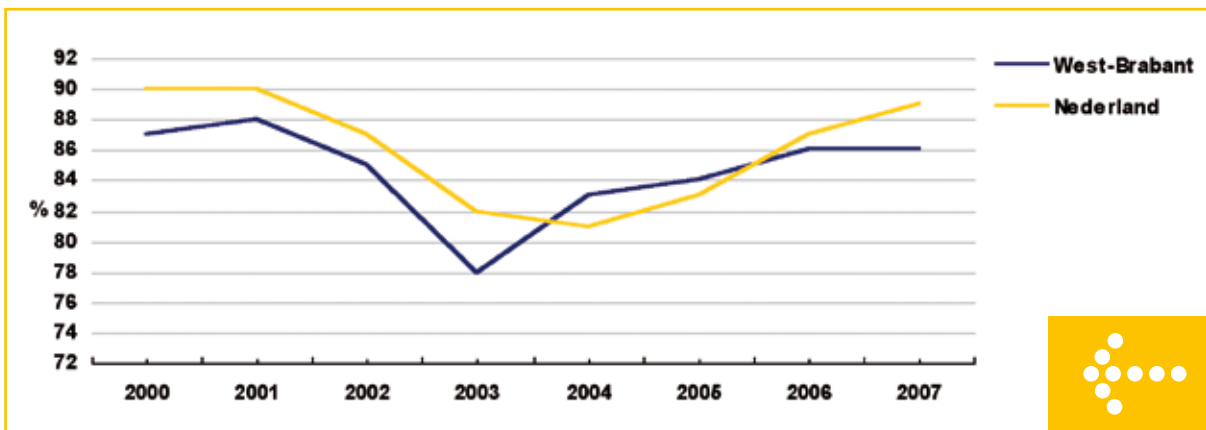

Winstgevendheid industrie sterk verbeterd

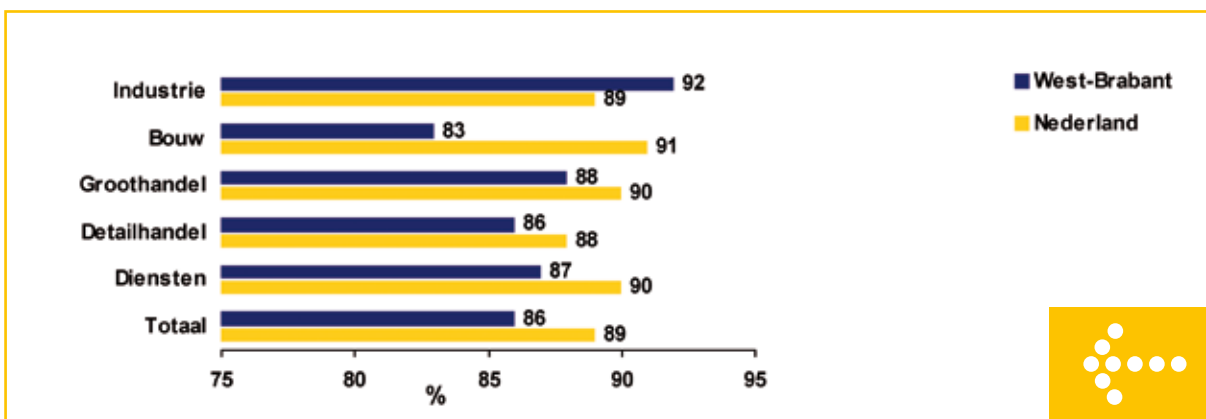
West-Brabant bestaat in 2007 voor 86% uit winstgevende bedrijven. Dit aandeel is gelijk aan een jaar eerder en ligt iets onder de landelijke trend. Nederland telt in 2007 89% winstgevende bedrijven en boekt daarmee een stijging van 2 procentpunt ten opzichte van 2006.

In West-Brabant is de winstpositie van de grotere bedrijven opvallend beter dan van de kleinere bedrijven (respectievelijk 93% en 86%). Landelijk liggen deze percentages minder gespreid (respectievelijk 90% en 89%).

De industrie (92%) en groothandel (88%) zijn in 2007 de sectoren met de meeste winstgevende bedrijven. De industriële sector telt in 2007 zelfs 7 procentpunt meer winstgevende bedrijven dan in 2006. Landelijk heeft de bouwsector het grootste aandeel winstgevende bedrijven (91%). Op brancheniveau is de voedings- en genotmiddelenbranche een uitspringer. In 2007 sloot hier 96% van de bedrijven het jaar af met winst.

Figuur 5. Aandeel winstgevende bedrijven in de periode 2000 - 2007

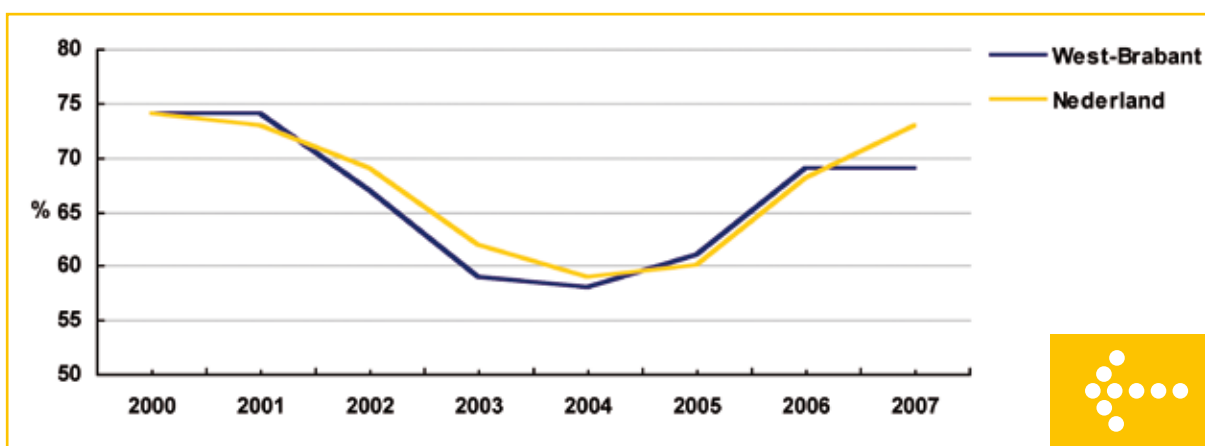

Figuur 6. Aandeel winstgevende bedrijven naar sector in 2007

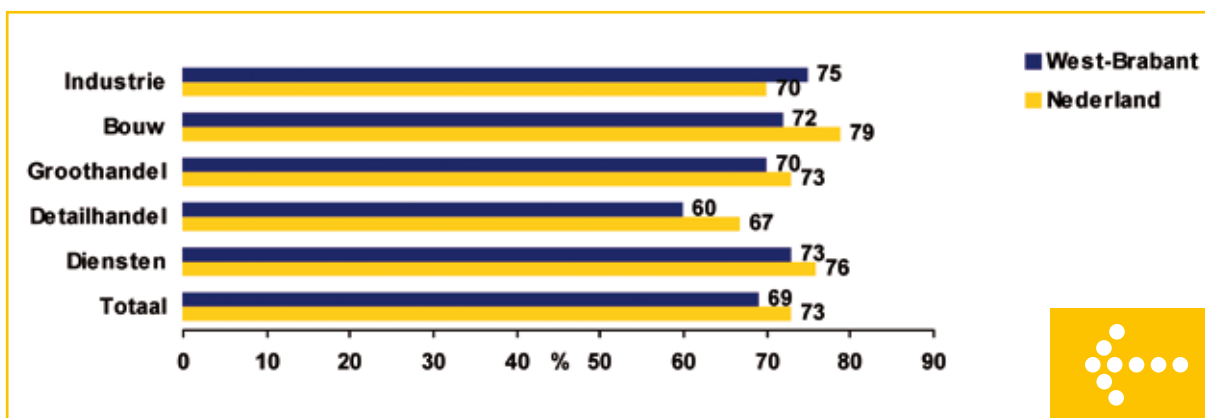
Stabilisatie rendement

Net als een jaar eerder beoordeelt in 2007 69% van de West-Brabantse bedrijven het behaalde rendement als 'voldoende'. In 2000 -het beste jaar in dit opzicht- oordeelde 74% van het bedrijfsleven positief over de rendementssituatie. Landelijk is er sprake van een forse verbetering van de rendementsbeoordeling. Het aandeel nam toe van 68% in 2006 tot 73% in 2007.

De meest positieve rendementsbeoordeling komt voor rekening van de industrie (75%). De top drie wordt aangevuld door de dienstensector (73%) en de bouwsector (72%). De detailhandel scoort relatief laag met een aandeel van 60%. Opvallend is de landelijke score van de bouwsector. Hier oordeelde 79% positief over het in 2007 behaalde rendement.

Figuur 7. Aandeel bedrijven met 'voldoende' rendement in de periode 2000-2007

Figuur 8. Aandeel bedrijven met 'voldoende' rendement naar sector in 2007

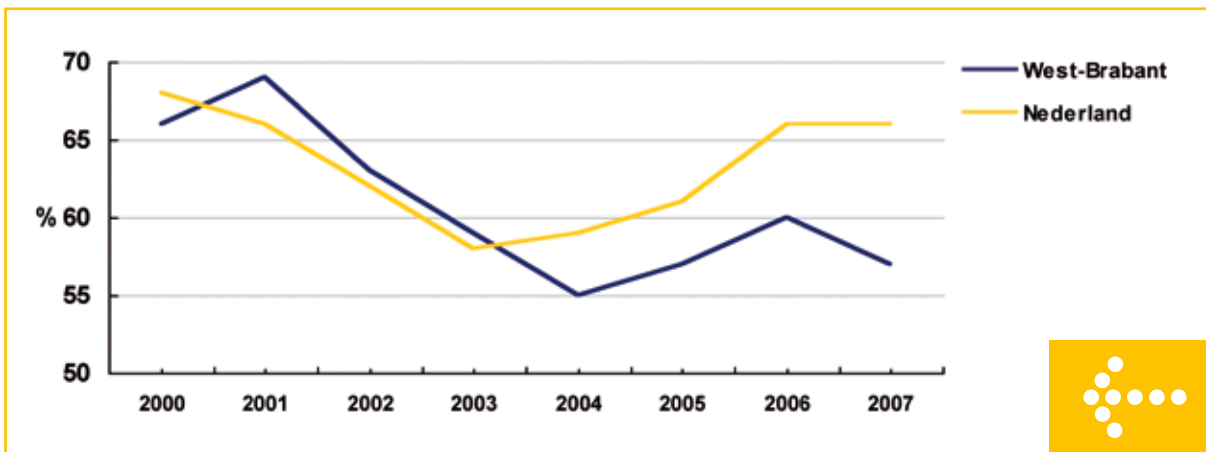

Lichte daling aandeel bedrijven met investeringen

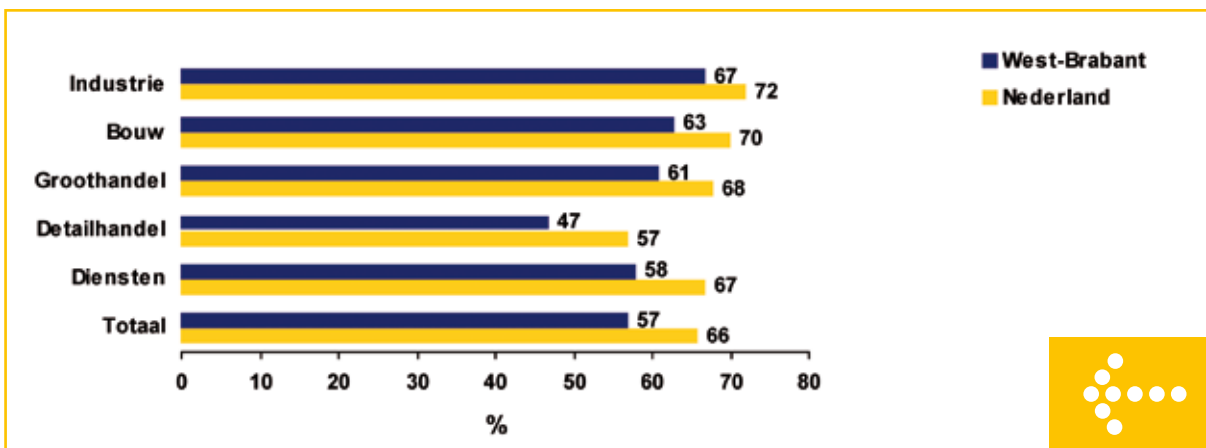
In 2007 heeft 57% van alle bedrijven in West-Brabant geïnvesteerd. In 2006 stond het aantal investerende bedrijven nog op 60%. Landelijk heeft 66% van alle bedrijven in 2007 geïnvesteerd. Dit aandeel is gelijk ten opzichte van 2006. In totaal heeft 41% van de bedrijven het investeringsbedrag zien stijgen en 23% zien afnemen. De meest investerende sector in West-Brabant is de industrie. Binnen deze sector heeft bijna 67% in 2007 een investering gedaan. De bouw en groot-

handel volgen met respectievelijk 63% en 61%. Binnen de detailhandel investeerde slechts 47% van de bedrijven.

De sterkste groei van het aantal investerende bedrijven was in de bouwsector met een toename van 56% naar 63%. Dit was tevens de enige sector met een groei in aantal investerende bedrijven in 2007.

Figuur 9. Aandeel investerende bedrijven in de periode 2000 - 2007

Figuur 10. Aandeel investerende bedrijven naar sector in 2007

Werkgelegenheid

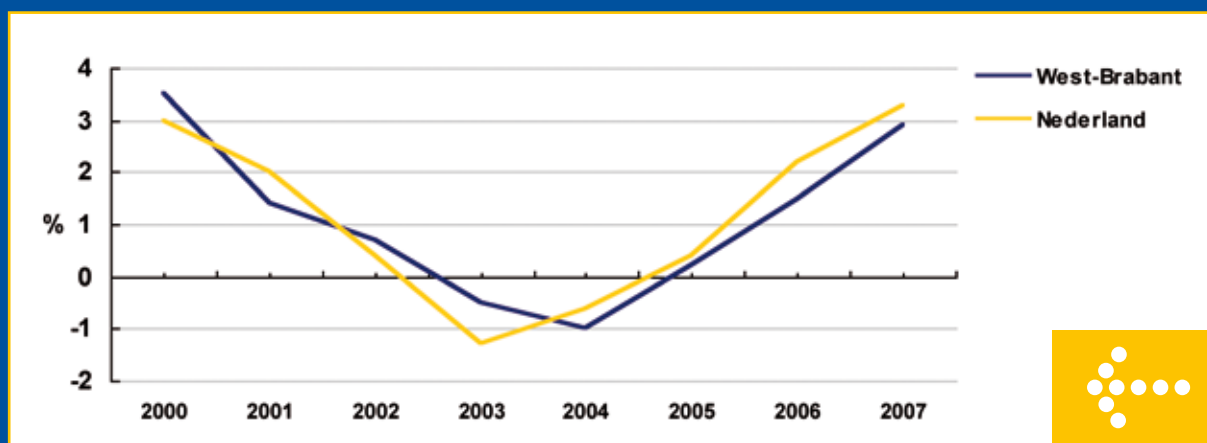
West-Brabantse banenmachine draait op volle toeren

Onder invloed van de gunstige economie is de West-Brabantse banenmotor in 2007 op stoom gekomen. Na een groei van 1,5% in 2006 prijkt er dit jaar een groei van 2,9% op het scorebord. West-Brabant presteert conform de landelijke ontwikkeling (+3,3%). De groei van de werkgelegenheid bij de grote bedrijven blijft achter bij die van de kleine bedrijven (+1,0% versus +3,9%).

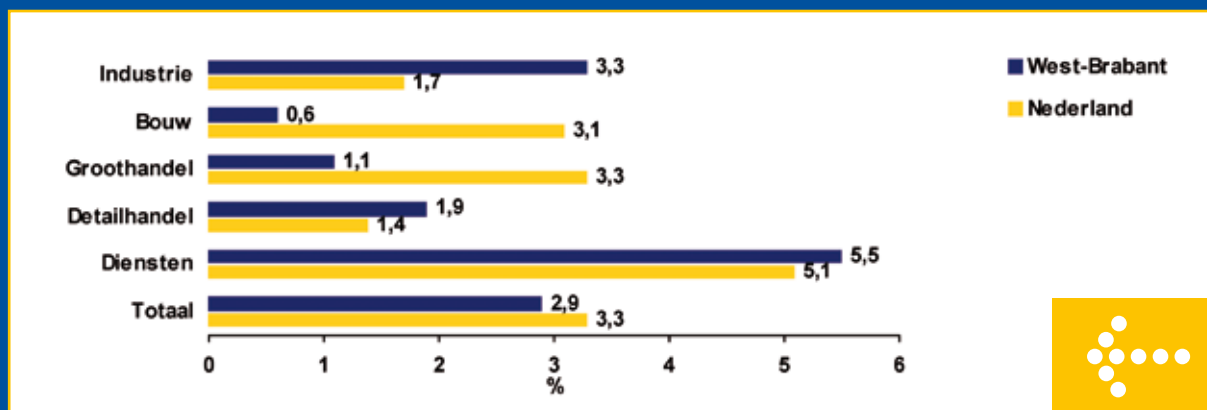
In 2007 laten alle sectoren een stijging van het aantal banen zien. Vooral het banenscheppende

vermogen van de dienstensector is groot. Regionaal zijn er 5,5% meer banen in de dienstensector bijgekomen, iets meer dan landelijk (+5,1%). Positief is ook dat de industrie (+3,3%) na een aantal magere jaren weer in de lift zit. De West-Brabantse detailhandel komt uit op het landelijke gemiddelde (+1,9% versus +1,4%).

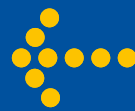
Minder florissant is de ontwikkeling in de bouw (+0,6%) en de groothandel (+1,1%). De groothandel doet het landelijk beter met een toename in banen van 3,3%.

Figuur 11. Jaarlijkse werkgelegenheidsgroei in de periode 2000 - 2007

Figuur 12. Werkgelegenheidsgroei naar sector in 2007

Vertrouwen van de West-Brabantse ondernemer licht getemperd

Na een recordhoogte in het voorgaande jaar daalt het ondernemersvertrouwen⁽¹⁾ voor 2008 van 88 naar 73 punten. Ondanks de daling laten toch drie van de vier indicatoren een vergelijkbaar verwachtingspatroon zien als vorig jaar. Alleen ten aanzien van de export zijn de bedrijven terughoudender geworden. Net als vorig jaar blijft het ondernemersvertrouwen in West-Brabant iets achter bij het landelijke niveau (86). Het ondernemersvertrouwen blijft vanuit historisch perspectief op een hoog niveau. De grotere bedrijven zien 2008 nog steeds met vol vertrouwen tegemoet. Zij noteren een score van 123 punten. De kleinere bedrijven moeten met 71 punten genoeg nemen.

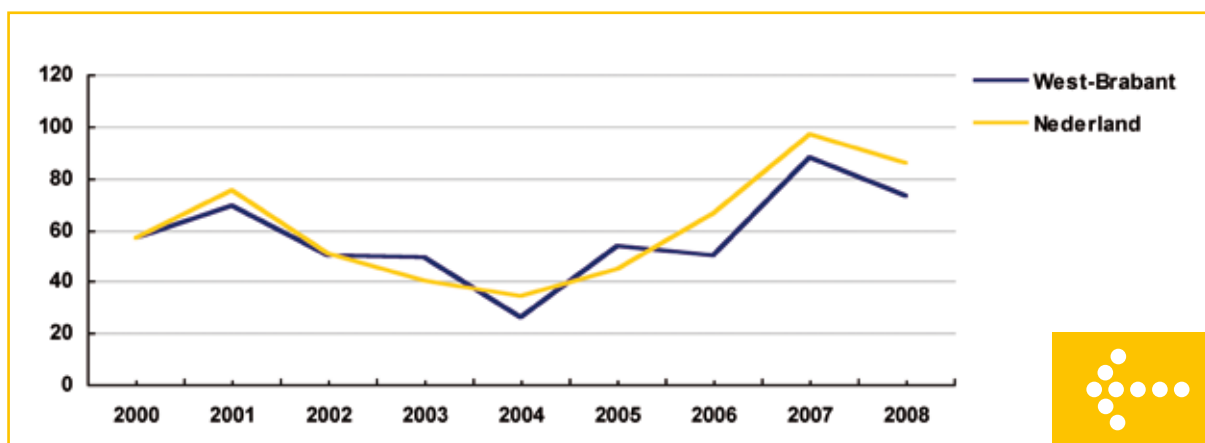
Net als een jaar eerder verwacht 37% van de West-Brabantse ondernemers (nationaal: 39%) een omzetsijging. Opnieuw verwacht 9% een omzetsdaling. Vooral de groothandel is optimistisch over de omzontwikkeling. In deze sector verwacht de helft van alle ondernemers een hogere omzet in 2008. Minder optimistisch is de bouw.

Ongeveer 36% van de ondernemers verwacht volgend jaar een hogere export te realiseren, in

2006 was dat nog 44%. Deze indicator verklaart dan ook de lagere score van het ondernemersvertrouwen ten opzichte van het voorgaande jaar. Ook landelijk is de positieve exportverwachting gedaald: van 46% naar 42%. In totaal verwacht 18% van de West-Brabantse bedrijven in 2008 export te bedrijven.

De verwachtingen ten aanzien van de investeringen zijn stabiel. Ongeveer 34% verwacht een stijging in de investeringen. Daartegen voorziet 23% in 2008 lagere investeringsuitgaven (vorig jaar 24%). De landelijke investeringsverwachtingen wijken hier niet noemenswaardig van af.

De vraag naar extra arbeidskrachten blijft groeien in 2008. Ruim 17% van de bedrijven voorziet een toename van de werkgelegenheid. Het aandeel bedrijven dat een krimp verwacht staat op 6%. Zowel het kleinbedrijf als het grootbedrijf is gunstig gestemd over de werkgelegenheidsontwikkeling. De groothandel en de industrie staan het meest te springen om arbeidskrachten. Meer dan 20% verwacht in 2008 meer arbeiders te kunnen plaatsen. In de detailhandel (10%) zal de werkgelegenheidsgroei beperkt zijn.

Figuur 13. Ontwikkeling ondernemersvertrouwen in West-Brabant in de periode 2000 - 2008

(1) Het cijfer voor het ondernemersvertrouwen is opgebouwd uit de verwachtingen voor vier indicatoren: omzet, export, investeringen en werkgelegenheid. Per indicator is het verschil berekend tussen het percentage bedrijven met een positieve verwachting en met een negatieve verwachting. Het totaal van die verschillen geeft het cijfer van het ondernemersvertrouwen. Voor de detailhandel en bouw ligt het cijfer structureel lager, omdat hier slechts drie indicatoren (geen export) meetellen.

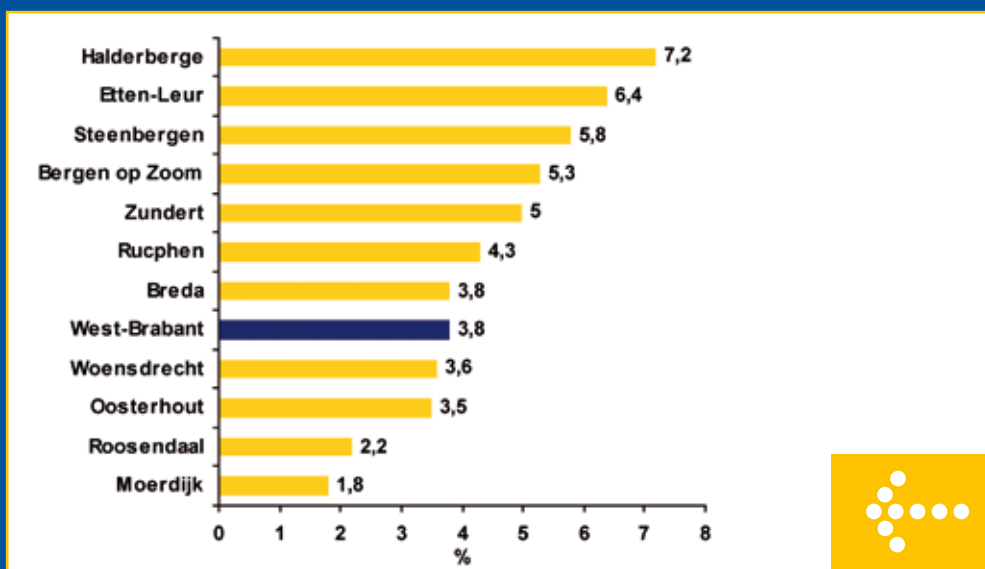

Resultaten per gemeente

Hoogste economische groei in Halderberge en Etten-Leur

De gemeente Halderberge weet in 2007 met een groei van 7,2% de hoogste omzetcijfers te realiseren. Etten-Leur is nummer twee met een groei van 6,4%. Ook in 2006 voerden deze 2 gemeenten de lijst aan, alleen dan in omgekeerde volgorde.

De top 5 wordt gecompleteerd door Steenbergen (+5,8%), Bergen op Zoom (+5,3%) en Zundert (+5%). Roosendaal blijft met een groei van 2,2% achter bij de groei van andere gemeenten. Moerdijk is hekkensluiter (+1,8%).

Figuur 14. (Nominale) omzetgroei in 2007 naar gemeente

Exportgroei sterkst in Rucphen

Rucphen is met een exportgroei van 26% koploper in West-Brabant. Hierbij moet wel gezegd worden dat Rucphen een zeer beperkt aandeel exporterende bedrijven kent. Oosterhout (+14,5%) en Zundert (12,8%) zijn eveneens sterk gegroeid. De export in Moerdijk is gekrompen met 7,2%. Als gekeken wordt naar het aantal exporterende bedrijven is Etten-Leur de nummer een. In deze gemeente exporteert 27% van alle bedrijven. Moerdijk volgt met 23% en ook Zundert heeft een vijfde aan exportbedrijven. Wanneer wordt gekeken naar exportvolume dan staat Moerdijk bovenaan met een percentage van 33%. Etten-Leur (31%) en Woensdrecht (29%) volgen.

Woensdrecht telt meeste winstgevende bedrijven

Woensdrecht (95%), Etten-Leur (93%) en Zundert (91%) kennen het hoogste aandeel winstgevende bedrijven. Op de laatste plaats staat Halderberge (83%). Als naar de beoordeling van het behaalde rendement gekeken wordt voert Zundert de lijst aan. In deze gemeente beoordeelde 81% het behaalde rendement als 'voldoende'. Etten-Leur (77%) en Woensdrecht (76%) scoren wederom hoog. Onderaan staat Bergen op Zoom (64%).

Woensdrecht hoogste aandeel investerende bedrijven

Bijna 67% van de bedrijven in Woensdrecht hebben in 2007 investeringen gepleegd. Woensdrecht wordt op de voet gevolgd door Moerdijk (66%), Etten-Leur en Rucphen (beiden 64%). In de gemeenten Bergen op Zoom (49%) en Zundert (52%) werd daarentegen relatief weinig geïnvesteerd.

Werkgelegenheid in Etten-Leur stijgt met 9,3%

De werkgelegenheid in Etten-Leur is in 2007 met 9,3% gegroeid. Daarmee heeft Etten-Leur een duidelijke voorsprong ten opzichte van Woensdrecht (6,1%) en Moerdijk (5,2%). Minder florissant is het beeld voor de gemeente Rucphen (-0,4%).

Gemeente	Index omzet 2006/2007	Aandeel exporterende bedrijven	Exportvolume in % van totale bedrijfstak	Index export 2006/2007	Aandeel winstgevende bedrijven	Aandeel bedrijven met rendement 'voldoende'	Aandeel investerende bedrijven	Index werkzame personen 2006/2007
Bergen op Zoom	5,3	12	15	6,8	85	64	49	1,8
Roosendaal	2,2	15	15	2,2	84	70	80	4
Woensdrecht	3,6	16	29	8,4	95	76	67	6,1
Sleenbergen	5,8	14	5	8,6	84	65	63	0,3
Halderberge	7,2	11	24	8,6	83	78	56	2
Moerdijk	1,8	23	33	-7,2	90	72	66	5,2
Breda	3,8	17	12	2,0	84	65	54	1,7
Oosterhout	3,5	19	7	14,5	86	70	55	1,6
Etten-Leur	6,4	27	31	9,4	93	77	64	9,3
Rucphen	4,3	8	2	26,0	89	72	84	-0,4
Zundert	5	20	21	12,8	91	81	52	2,2
TOTAAL	3,8	17	16	2,5	86	69	57	2,9

Tabel 1. Kengetallen per gemeente voor West-Brabant (ERBO 2007)

Kengetallen

Sector/branche	Index omzet 2006/2007	Aandeel exporterende bedrijven	Exportvolume in % van totale bedrijfstak	Index export 2006/2007	Aandeel winstgevende bedrijven	Aandeel bedrijven met rendement 'voldoende'	Aandeel investerende bedrijven	Index werkzame personen 2006/2007
Landbouw	1,5	14	11	8,0	76	64	63	6,9
Industrie	5,2	389	39	5,9	92	75	67	3,3
Voedings- en genotmiddelenindustrie	8,0	24	48	9,8	96	74	68	-1,8
Hout en bouwmaterialen	2,5	19	25	0,6	92	72	89	2,2
Papier-Industrie	3,4	40	8	3,0	90	66	73	1,8
Chemie	3,4	85	60	4,3	87	87	74	3,9
Metaalindustrie	9,2	37	28	12,8	91	81	69	6,7
Bouw	6,1	-	-	-	83	72	63	0,6
Groothandel	1,9	48	16	-2,3	88	70	61	1,1
Detailhandel	2,0	-	-	-	86	60	47	1,9
Detailhandel food	1,6	-	-	-	88	60	47	1,0
Detailhandel non-food	2,0	-	-	-	85	60	46	2,1
Diensten	5,6	9	9	0,7	87	73	58	5,5
Horeca	4,4	-	-	-	90	76	54	0,0
Vervoer	4,8	20	13	-0,7	92	83	62	2,9
Zakelijke diensten	7,1	12	4	6,4	85	72	61	9,0
Overig	1,8	-	-	-	83	61	49	3,0
TOTAAL	3,8	17	16	2,5	86	69	57	2,9

Tabel 2. Kengetallen per sector en bedrijfstak voor West-Brabant (ERBO 2007)

Uitgave van

Kamer van Koophandel Zuidwest-Nederland
Kantoren in Breda, Middelburg en Terneuzen

E zuidwest@kvk.nl

www.kvk.nl

Meer informatie

Juri Heise

Kantoor Breda

Mozartlaan 7

Postbus 3182, 4800 DD Breda

T (076) 564 68 00

F (076) 564 69 76

E juri.heise@kvk.nl